

Боровик О. Л.,

аспірант кафедри теорії та практики перекладу
Сумського державного університету

САГА ПРО МАЛИЙ ЖАНР ФОЛЬКЛОРУ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ІВ)

Анотація. У статті розглядається системно-функціональна природа прислів'їв англійської мови. Фокусується увага на семантико-прагматичному модусі прислів'їв, їх трансформації, репродукції, семантичному зсуві та текстовій деривації. Перспективним є подальше дослідження глобальних структур англійських прислів'їв із негативними маркерами.

Ключові слова: тексти малого жанру, прислів'я, трансформація, прецедентний текст.

Тексти вивчаються у руслі гносеологічних, конструктивних, комунікативних, функціональних аспектів. Серед текстів, комунікативних одиниць (КО) вищого гатунку, виокремлюються типові й нетипові тексти, тексти-артефакти та метатексти [1]. Текст – структурна організація дискурсу, результат спілкування, базується на категоріальному апараті й містить такі категорії, як зв'язність, завершеність, цілісність (смилова єдність), дискретність, інформативність, інтегративність, концептуальність, когезія, когерентність, модальність, інтертекстуальність. Текст – острівець організованості, упорядкована форма комунікації [1]. Різноманітність текстів проявляється у наявності текстів великих і малих форм, інформативних та неінформативних, емоційних і неемоційних, усних і письмових, вербальних і невербальних [1]. До типових відносять тексти завершені, дискретні, повні, неповні, інформативні, серйозної та несерйозної тональності. Текст як елемент культури є важливим інгредієнтом конвенціональних канонів і традицій. Текст корелює із грою – за змістом, із ритуалом – за формою. Наявність основних категорій тексту об'єктивує дієвість термінів *стандартний* і *типовий*. Відсутність базових категорій у прислів'їв обумовлює їх віднесеність до нетипових текстів, у яких репрезентуються реальні та ірреальні події, зберігаються традиції минулого, а нові моделі світу подаються у вигадках та фантазіях. Типові тексти на відміну від нетипових характеризуються наявністю змістовно-логічної зв'язності, ригористичною формою та структурно-композиційною даністю. У нетипових текстах (прислів'я, приказки, гумористичні висловлення) факультативними є категорії заголовка, сюжету, зачину, кінцівки. Тексти з невідзначеними категоріями – прислів'я, загадки, висловлення – розміщуються в антологіях за тематичним принципом.

Об'єктом дослідження є англомовні прислів'я, **предметом** – семантико-прагматичні модуси, їх вивчення в умовах антропоцентричної парадигми, представленості у корпусі позитивного та негативного наповнення. Фокусування уваги на семантико-прагматичних аспектах прислів'їв є **актуальним** з огляду на вивчення їх поверхневих та глибинних структур, ознак комунікативного гатунку. У теоретичному обґрунтуванні використовується

досвід учених із зазначеної проблематики (Ф. С. Бацевич, І. Р. Гальперін, Е. О. Журавльова, В. А. Маслова Г. Л. Пермяков та ін.). **Матеріалом дослідження** слугують відповідні одиниці, вилучені із фразеологічних, тлумачних словників, художніх творів, а також – із публіцистичних текстів. **З метою** осмислення семантичних, прагматичних та епідигматичних векторів об'єкта дослідження у роботі задіяні гетерогенні **методи**, що об'єктивуються природою КО та сучасною методологічною парадигмою [2, 10], використання лексикографічного, дистрибутивного, компонентного аналізів та методів концептуалізації, категоризації.

Прислів'я – короткий вислів, притча, іносказання, життєвий вивок, ходячий розум народу, який переходить у приказку або простий зворот мови, що сам за себе говорить [3, 274]. Пор. англ.: *Proverbs are mental gems gathered in the diamond fields of the mind; As the country, so the proverb; A man's life is often built on a proverb; There is no proverb which is not true; A proverb is an ornament to language; Proverbs are the abridgments of wisdom; The genius, wit, and spirit of a nation are discovered in its proverbs; Proverbs are the daughters of daily experience* [4]; укр.: *К слову йде й прислів'я; Не всяка пословиця при всіх говориться; Пословиця в своєму краї пророцтва [5, 483]; Поговорка – квітка, пословиця – ягідка; З пословиці, як і з пісні, слова не викинеш; На пословицю нема ні суда, ні розправи; Пословиці ні обійти, ні об'їхати; Пословиця вік не зломиться* [6]. Прислів'я – це мініатюрний художній твір, зміст та афористична сила якого породжуються його конденсованою образністю й особливостями ритмомелодійної структури [7, 10]. Прислів'я – найяскравіші, найбільш характерні зразки народної творчості, які засвідчують різноманітність тематичних парадигм та багатство фразеологічного розмаїття. Прислів'я позначені давністю походження, належністю до художнього жанру, специфікою поверхневої та глибинної структур. Прислів'ям властиві такі риси, як римовані форми, народні витоки, тематична паспортизація, прагматичне навантаження, етнічний шарм, вторинна деривація та посилання на минулий досвід.

У науковій лінгвістичній картині світу розробляється проблема таксономії прислів'їв [8] за структурою [8] і тематикою паремійного фонду [8; 9]. При цьому виокремлюються теми морального (ПРАВДА, ІСТИНА, БРЕХНЯ, СОВІСТЬ), емоційного (ЩАСТЯ, РАДІСТЬ) і соціального (ДРУЖБА, ВОЛЯ, ВІЙНА) характеру [10: 232, 243, 179]. У дотичній формі порушуються малодосліджені настанови добра, з одного боку, та запобігання злу, з іншого. Пор. англ.: *A good heart cannot lie* [7, 89]; *He that spares the bad injures the good* [7, 88]; *The best is the enemy of good* [7, 87]; *One scabbed sheep will mar a whole flock* [7, 90]; *We cannot do evil to others without doing it to ourselves* [7, 91]; *Kindness does more than violence* [7, 89]; *A good*

word costs no more than a bad one [7, 88]; укр.: *Є тільки двоє добрих людей на світі, і то один вже вмер, а другий ще не народився* [7, 88]; *У болоті доброї води не напиться* [7, 90]; *Від поганого коріння не жди доброго насіння* [7, 87]; *Ложка дьогтю зіпсує бочку меду* [7, 90]; *Два брехуни однієї правди не скажуть* [7, 90]; *Добро, що робиш іншим, завжди повертається* [7, 88]; *Одна паршива віця всю отару поганить* [7, 90].

У пареміях відображені історія народу, параметризація його моралі. Характер настанов, рекомендацій, повчань у прислів'ях, що має відношення до сучасних та прийдешніх поколінь, детермінується темпоральними та соціальними чинниками. Пор. англ.: *Aim at stars, but keep your feet on the ground* [7, 362]; *Be just all, but trust not all* [7, 363]; *Better be the head of a dog than the tail of a lion* [7, 363]; *Better a dinner of herbs where love is than a stalled ox where hate is* [7, 183]; *Better to beg than to steal, but better to work than to beg* [7, 364]; *Cast no dirt in the well that gives you water* [7, 365]; укр.: *Той, хто дружить зі всіма, не дружить ні з ким* [7, 101]; *Пробуй золото вознем, а дружбу – грішми* [7, 103]; *Краще мати одного справжнього друга, ніж багато приятелів* [7, 103]; *Заздрість друга гірша за ненависть ворога* [7, 101]; *Хочеш пізнати старого лиса – мусиш бути хитрішим за нього* [7, 379]; *Розумний слова побойться, а дурневі й батіг не допоможе* [7, 385].

Тексти малого жанру (у нашому випадку – прислів'я) – гнучкі, здатні до трансформації, репродукції, семантичних зсувів та текстової деривації. Змінюваність, динамізм, еволюція текстів об'єктивуються наявністю вторинних КО, появою нових епідигматичних конструювань. Текстові інновації охоплюють не лише зсув поверхневих структур, але й семантичні зрушення: від серйозного до смішного, від буквального до фігурального, від очевидного до ірреального, від урочистого до гумористичного [11, 9].

Трансформовані прислів'я – це досить валідна форма лінгвістичної гри КО, коли частина відомого прислів'я зникає, а до збереженого компонента додається частина іншого прислів'я, що й створює комічний ефект типу англ. *Better late than an apple a day* [12, 14]. Оказіональне висловлювання містить два вихідні прислів'я: *Better late than never* (1), *An apple a day keeps doctor away* (2), у яких виділені частини відсікаються, а перші – контамінуються. Подібна модифікація спрацьовує також і в інших трансформаціях типу англ.: *Late to bed, early to rise, makes a fan radio-wise* [13, 257]. Несерйозний, непрактичний вираз – результат спотворення вихідної одиниці *Early to bed and early to rise makes a man healthy, wealthy and wise* – **прецедентний текст** (ПТ). Синтаксичні та лексичні зміни у вихідних ПТ казують комізм секундарних конструювань.

У науковій парадигмі виокремлюється метазнак прецедентний текст [14, 22], що контамінує у собі культурні, історичні здобутки пізнавальної діяльності, матеріалізує певну інформацію. ПТ – це фіксований у свідомості носіїв мови текст, що актуалізує певну ситуацію [14, 21]. ПТ – стійкі загальновідомі конструювання, когнітивний компонент культури народу, що використовується у соціумі. Це – своєрідний «культурологічний міст» пам'яті народу, що інтегрує минуле та сьогодення. Закодований у ПТ сенс служить компонентом мовної гри адресанта, його міжкультурної та комунікативної компетенції. ПТ виконують інформативну, регулятивну та прагматичну функції.

Критерієм активності ПТ є його частотність використання на епідигматичному векторі вторинного конструювання. З огляду на свою яскравість, образність, емоційність прислів'я є активними вкрапленнями в художніх текстах. Пор. англ.: *Love me, love my dog (and its smell)*; *Actions speak louder than manager's words*; *Christmas is better late than never on the high street*; *Every dog has his day – at the vet*; *Out of sight, but not out of mind*. Трапляються ці КО також у публіцистичних текстах, що є предметом окремого дослідження. Трансформовані ПТ, модифікуючись, об'єктивуються в новій неочікуваній площині. Пор. англ.: *Where there's a will, there's a way* → *Where there's a Will Smith there's a way to a sequel* [15]; *The black sheep of the family* → *Cheney labelled 'black sheep' of Obama family* [16]; *The leopard cannot change his spots* → *A leopard like PepsiCo cannot change its spots* [17]; *Practice makes perfect* → *On Your Head: Practice makes perfect but it will never create talent* [18]; *Life is not a bed of roses* → *Country life is not always a bed of roses; it can be a mix of poverty and ill health* [19]; *Strike while the iron is hot* → *Channon to strike while the iron is hot* [20]; *Everything is good in its season* → *To everything there is a season, even sport* [21]; *East or West, home is best* → *East or West, Nasser's best* [22]; *All is fair in love and war* → *Not all is fair in love and war* [23].

Актуалізація ПТ у нових ситуаціях потребує детального тлумачення, розшифрування та ідентифікації їх статусу. Використання ПТ експлікується бажанням адресанта впливати на читача, регулювати його поведінку та створювати емоційний шарм.

Інноваційний аспект дослідження полягає в осмисленні епідигматичної потенції англійських прислів'їв, їх спроможності творити секундарні прислів'я серйозного та несерйозного гатунку. У статті запропонований новий семантичний підхід класифікації англійських паремій – ідентифікації субпарадигм із позитивними та негативними чинниками.

Перспективним на часі вважаємо дослідження прислів'їв в ендозоні їх негативної конотації (на матеріалі англо-мовного дискурсу).

Література:

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. – 4-е изд., стер. / И. Р. Гальперин. – М.: КомКнига, 2006. – 144 с.
2. Бацевич Ф. С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень: підруч. / Ф. С. Бацевич. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 240 с.
3. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. Т. 3: П–Р / В. И. Даль. – М.: ОЛМА МедиаГрупп, 2007. – 576 с.
4. Proverbs about Proverbs [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bartleby.com/346/3.html>.
5. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
6. Філологічна скарбничка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vprava.at.ua/publ/pozaklasna_robota/dopomizhni_materiali/prisliv_39_ja_i_prikazki_na_temu_quot_dumka_i_mova_dosvid_ta_znannja_quot/11-1-0-6.
7. Дубенко О. Ю. Англо-американські прислів'я та приказки: посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів / О. Ю. Дубенко. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 416 с.
8. Пермяков Г. Л. Основы структурной паремииологии / Г. Л. Пермяков. – М.: Наука, 1988. – 236 с.
9. Даль В. И. Пословицы русского народа: сборник: в 2 т. / вступ. слово М. Шолохова; худож. Г. Клодт. – М.: Худож. лит., 1984. – Т. 1. – 383 с.

10. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : учеб. пособие / В. А. Маслова. – 3-е изд., перераб. и доп. – Минск : Тетра-Системс, 2008. – 272 с.
11. Швачко С. О. Поверхневі та глибинні структури текстів малого жанру / С. О. Швачко // Лінгвістичні особливості англomовного дискурсу : матеріали Всеукраїнської студентської наукової конференції (7–8 квітня 2005 року). – Горлівка : ГДППМ, 2005. – С. 4–12.
12. Biggest Joke Book in the World / [by Matt Rissinger and Philip Yates]. – N. Y. : Sterling Publishing Co., Inc., 1996. – 192 p.
13. 5600 jokes for all occasions / [by Mildred Meiers and Jack Knapp]. – New York : Wings Books, 1980. – 605 p.
14. Журавлева Е. А. Прецедентные тексты начала XXI века (на материале прессы Казахстана) : монография / Е. А. Журавлева, Ж. Д. Капарова ; под. общ. ред. Е. А. Журавлевой. – М. : Флинта ; Наука, 2007. – 256 с.
15. Page of Stuart Heritage [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/film/filmblog/2012/jun/14/will-smith-sequel-hancock>.
16. Page of Dan Glaister [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/world/2007/oct/17/usa.barackobama>.
17. Page of Michele Simon [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/sustainable-business/blog/pepsico-corporate-social-responsibility-public-health>.
18. Page of Adrian Furnham [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/public/Appointments/article1041603.ece>.
19. Page of James Derounian [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/local-government-network/2013/jul/05/country-life-poverty-and-ill-health>.
20. Page of KenOliver [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/sport/2004/oct/12/horseracing.kenoliver1>.
21. Page of Simon Bares [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.thetimes.co.uk/tto/sport/article4066483.ece>.
22. Page of Kamran Abbasi [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/sport/1999/aug/25/cricket5>.
23. Confessions of a Tourist: Not all is fair in love and war [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/travel/article191305.ece>.

Боровик Е. Л. Сага о малом жанре фольклора (на материале англоязычных пословиц)

Аннотация. В статье рассматривается системно-функциональная природа пословиц английского языка. Внимание фокусируется на семантико-прагматическом модуле пословиц, их трансформации, репродукции, семантическом сдвиге и текстовой деривации. Перспективным представляется исследование глобальных структур английских пословиц с негативными маркерами.

Ключевые слова: тексты малого жанра, пословицы, трансформация, прецедентный текст.

Borovyk O. Saga of the folklore small genre (on the material of English proverbs)

Summary. The article in question deals with the nature of the English proverbs, their global (outer and inner) structures, semantic and pragmatic modus into that. Identification of their epidigmatic power is being focused upon. Special attention is paid to transformation, reproduction, semantic shifts and textual derivations of the object. Proverbs as communicative units are being considered in the endozone of multi-functionality. The perspective of investigation is consists in consideration of their national environment, ethnic background.

Key words: texts of small genre, proverbs, transformation, precedent text.